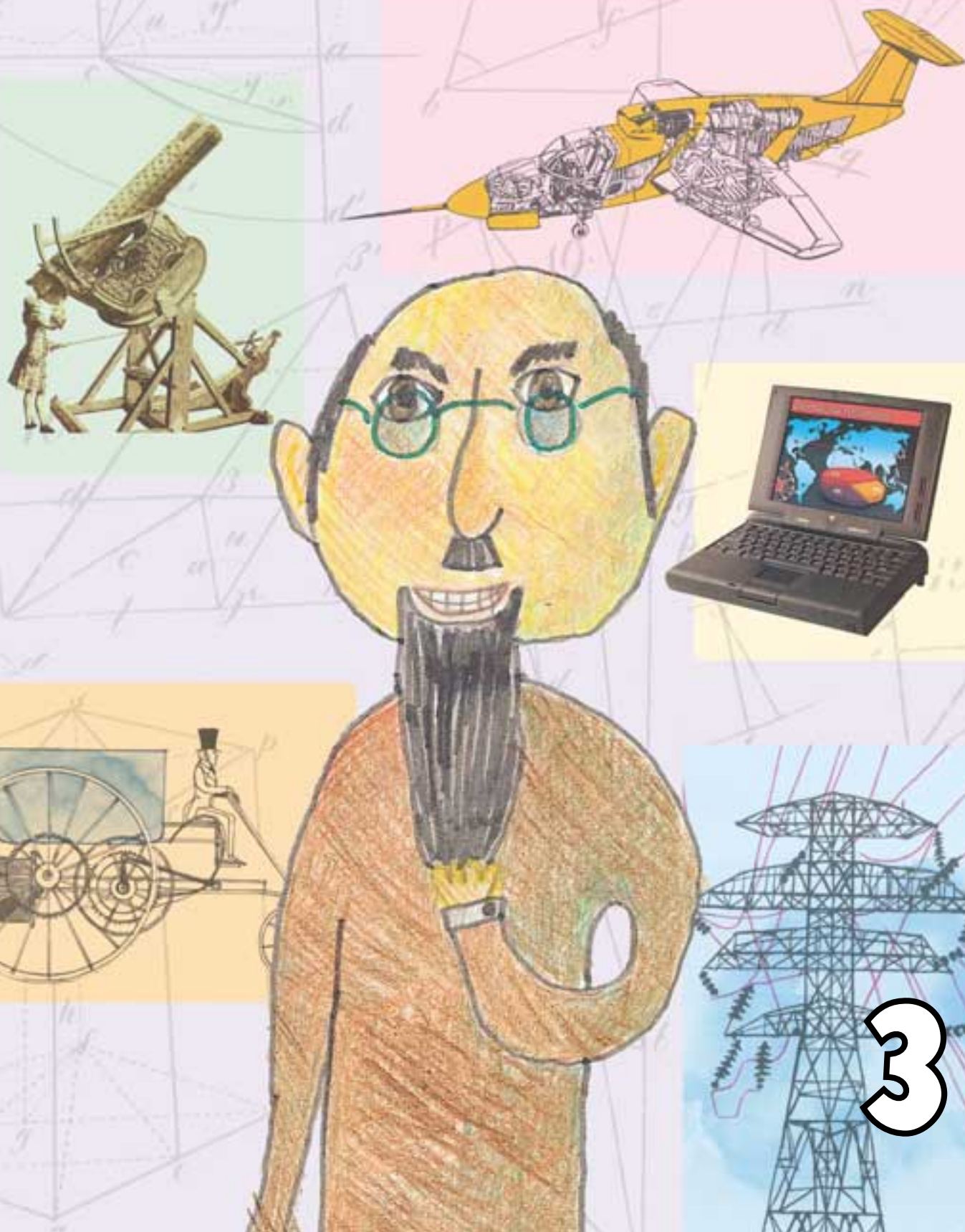

Napsugár

GYERMEKIRODALMI LAP XLV. ÉVFOLYAM 519. SZÁM 2001. MÁRCIUS

3

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR
1784 – 1842

A világ ismeri őket. Mi tudunk-e róluk?
Ebben a Napsugárban bemutatunk néhányat
a legnagyobb tudósok, feltalálók közül, akik
dicsőséget szereztek a magyar névnek.
Légy büszke rájuk te is!

**Csomakőrös
népe
a falu
nagy fiára,
KÖRÖSI
CSOMA
SÁNDORra
emlékezik.**

Csomakőrösön született. Szolgadiáknak került a nagyenyedi kollégiumba. A legokosabb és legszorgalmasabb tanítványok között volt. Ösztöndíjjal mehetett a göttingeni egyetemre. Angolul, németül, horvátul, szerbül írt, beszélt és képtelen mennyiségben olvasott. Feladatának azt tartotta, hogy felkeresse

a magyarok őshazáját, kutassa a rokon nyelveket. Gyalog indult el az elképesztően hosszú útra

*Nem az, kinek sok eszméje,
de kinek egy meggyőződése van,
az válhat nagy emberré.*

(Eötvös József)

Oroszországon, Örményországon, Üzbegisztánon keresztül. Ahol megpihent, meg is tanulta a helybeliek nyelvét. Elgyalogolt Tibetbe, amely Indiával és Kínával határos. Egy évtizednél hosszabb időt töltött ott lámakolostorokban. Több mint 320 könyvet olvasott át, több mint 80 ezer szót írt össze. Elkészítette angolul a tibeti nyelv nyelvtanát, a legelső tibeti – angol szótárt.

A kalkuttai egyetem felfigyelt rá, nevét már

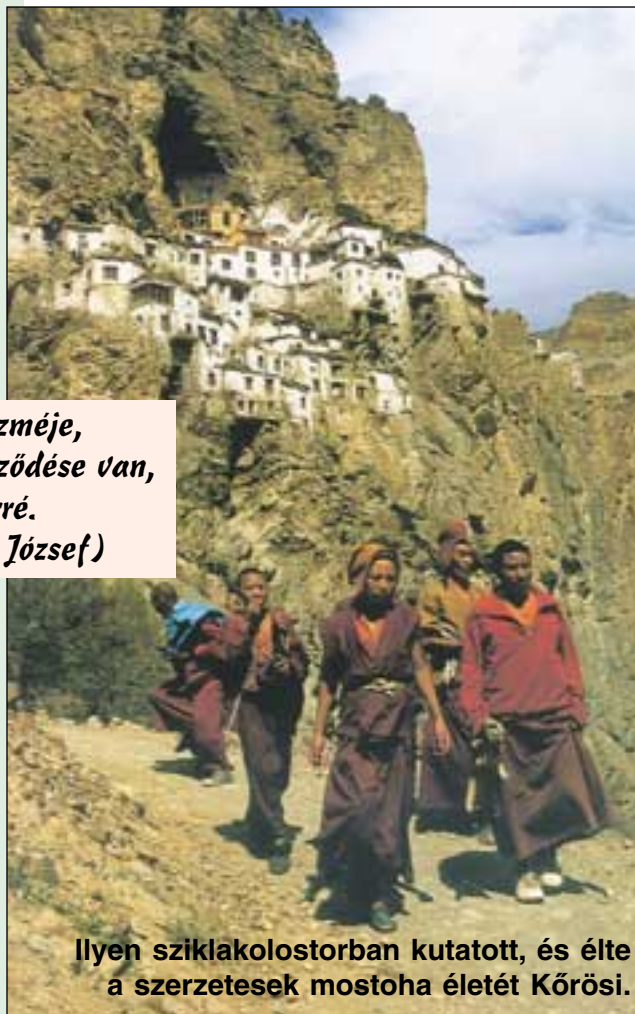
**Vándorbotot fogott, hogy
az ősi hazát, testvértelennek tartott népünk
rokonait fölkutassa.
(Illyés Gyula)**

tassa az Őshaza nyomait. Útközben rontott rá a halálos betegség a Himalája dardzsilingi völgyében. Ott alussza örök álmát a nemzetközi nyelvtudomány büszkesége, a magyarok számára a tudós, a hazafi és az erős jellem példaképe.

Angliában is ismerték, mint nevezetes keletkutatót. De kitűzött célját még nem érte el. Elinult, hogy Lhasz-szában, Tibet fővárosában ku-

*Székely hegyekből mesze Ázsiába,
Az őshazába vándorolt ki ő,
Feje felett a vén, szent Himalája
Tán öregebb, mint maga az Idő.
Ott rózta a betűket, és kereste
Puszták homokján vérei nyomát,
Meglátogatta inség, balszerencse,
De ő csak várt, és vándorolt tovább.*

(Juhász Gyula)

Ilyen sziklakolostorban kutatott, és élte a szerzetesek mostoha életét Körösi.

**Körösi dardzsilingi síremlékének képét
Széchenyi díszes keretben íróasztalán
őrizte. Felirata: Egy szegény árva
magyar, pénz és taps nélkül,
de elszánt, kitartó hazafiságtul
lelkésítve bölcsőjét kereste
a magyarnak, és végre össze-
roskadt fáradaimai alatt.
Távol a hazától alussza örök
álmát, de él minden jobb
magyarnak lelkében...**

Olyan emberek lakták a Nagybánya melletti Misztótfalut, akik értették, hogyan kell megfogni a dolog végét, de bíztak abban is, hogy a tudás hatalom. A jóeszű, szorgalmas gyermekeket taníttatták. Kis Miklóst szülei a nagybányai majd az enyedi kollégiumba írtatták be. Éles esze mellett különösen szép írását méltányolták tanárai.

– Olyan, mint a metszet – dicsérték. Honnan sejtették volna, hogy az ügyes, eszes diák néhány év múlva Európa leghíresebb betűmetsző mestere lesz?

A református kollégiumból Fogarasra került rektornak. Három év alatt annyi pénzt gyűjtött, hogy külföldi akadémiára mehetett továbbtanulni: nyomdászatot. A könyvnyomtatáshoz kevesen értettek akkoriban. Megbecsült ipar volt, de legalább annyira művészet és tudomány is.

Misztótfalusi Kis Miklós 1680-ban jut el Amszterdamba. Két tudós nyomdászfamíliához, az Elzevir és a Bleau-családhoz megy tanulni.

Ők tanácsolják, hogy tanulja meg a betűmetszést, melynek kevesen vannak művelői, mert a betűk tervezése és megrajzolása kiváló ízlést, nagy rajzkészséget igényel. Értője nagy megbecsülést és jelentős vagyont szerezhet.

A fiatal erdélyi tanítvány valóssággal csodákat művel, és hamarosan felülmúlja mestereit.

Új betűtípusokat tervez, és nemsokára ő Európa legkerekesebb betűmetszője. Ahogy egyik hazaküldött levelében írja, taligával hordják hozzá a pénzt metszett betűsorozataiért.

Vajon mire költi? Mikor értesül arról, hogy a hadi nyom-

MÉHES GYÖRGY

MISZTÓTFALUSI KIS MIKLÓS,

A BETŰMETSZÉS FEJEDELME

rúságban elszegényedett Erdély képtelen fedezni a Károli-Biblia, a magyar Szentírás kiadását, magára vállalja a költségeket. Óriási összeget, 10–12 ezer holland forintot kell fizetnie a nyomdának. Emiatt egy ideig szűkölködik, gyakran kenyérre sem jut egy polturája sem. Éjt nappallá téve új meg új betűsorokat tervez. Mái is utolérhetetlenül szépek görög, örmény, héber betűsorozatai. Ince pápa megbízásából – kálvi-

nista létére – ő a Vatikán betűtervezője. Kottái is csodálatosak. Ő metszette az első grúz nyomtatott ABC betűit. Ami számunkra a legfontosabb, ő tervezi meg a magyar betűsort is.

Német, angol, lengyel, svéd, olasz nyomdák busásan fizetnek az új matricákért. Ha ott marad Hollandiában, mint köztisztviselő, dúsgazdag nyomdatulajdonos éli le életét. Ő azonban eldönti, hogy hazamegy Erdélybe, és ott gyümölcsözteti tudását.

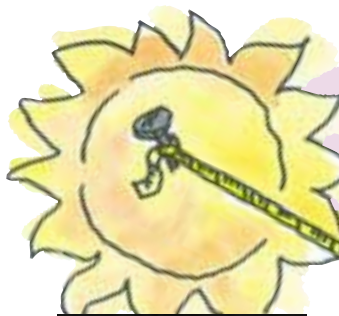
1685-re elkészül 3500 példányban a nagy mű, az Ószövetség. 1687-re befejezi az Újszövetség és Szenci Molnár zsolnároskönyvének nyomtatását, 3200 illetve 4200 példányban.

15 ezer megtakarított holland forinttal 1689-ben hazaindul.

Terve az, hogy Erdélyben eladja a frissen nyomott Bibliát és zsolnároskönyvet, nyomdát vásárol, és tankönyveket ad ki. Néhány év alatt meg is jelentet száz kötetet, köztük a Magyar helyesírást.

De Erdélyben hamar megtanulja, hogy aki sokat tud, sokat vállal, annak sok az ellensége is. Irigylük, gáncsolják. Néhány tanár és vezető egyházi ember összefog ellene. Megírja védekezését "Mentség" címen. Ez önvallomás és vád a gyűlölködők ellen. A válasz: könyveit elégetik, őt magát anyagilag tönkreteszik. Az izgalmak miatt szélütést kap. 1702-ben, ötvenkét évesen hunyt el. Szép sír- emléke a kolozsvári Házsongárdi temetőben van.

A legnagyobb nyomdász-művész, a népet szolgáló Misztótfalusi Kis Miklós emlékét világszerte ismert, ma is használt, gyönyörűen metszett betűi őrzik.

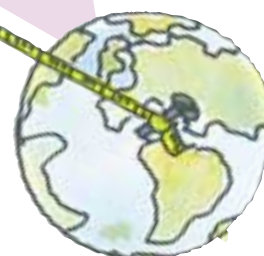
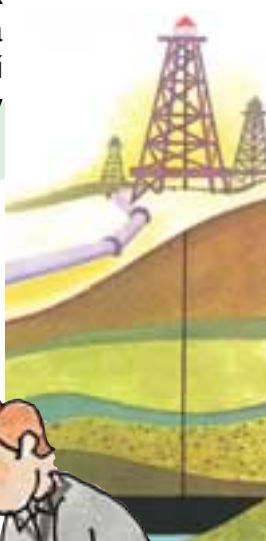

HELL MIKSA jezsuita szerzetes Selmecebányán született. Bécsi udvari csillagászként a világon elsőként adott ki csillagászati évkönyvet. Egerben, Budán, Gyulafehérváron csillagvizsgálót létesített. Neki sikerült elsőként meghatározni 1769-ben a Nap és a Föld távolságát. Az eredményt kortársai gyanakodva fogadták, de a későbbi pontos műszerek igazolták a számítás helyességét.

Van olyan köztetek, akinek nagyobb testvére az ELTE-n tanul? Tudjátok-e, hogy Magyarország egyik leg-rangosabb egyetemét, az ELTE-t **EÖTVÖS LORÁNDRÓL**, a tudós fizikusról nevezték el. Kutatási területe a

tömegvonzás (gravitáció) volt. Világhírű találmánya (1891) az Eötvös-inga, mely jelzi a talajban rejlő kőolajat.

Mi ez a masina? A világ első dinamója. **JEDLIK ÁNYOS** találta fel 1861-ben, aki bencés szerzetes létére a világon elsőként készített forgó villanymotort: "villamdelejes forgonyt", és fedezte fel az öngerjesztés elvét.

Ha vonat robog el melletted, gondold arra, hogy a világ első villamosított vasútvonalát is magyar mérnök építette. **KANDÓ KÁLMÁN** alig 33 éves volt, amikor 1902-ben Olaszországban felavatták az általa tervezett vasútvonalat. Hogy a magyar ipar akkoriban világszínvonalon állt, az is bizonyítja, hogy a mozdonyokat, kocsikat ehhez a villanyvasúthoz a budapesti Ganz gyárban készítették.

IRINYI JÁNOS, A GYUFA FELTALÁLÓJA

Tüzet először villám gyújtott a földön. Az ember kezdetben két száraz fa összedörzsölésével, majd a kovakő szikrájától lángra lobbanó taplóval gyújtott tüzet.

A múlt század elején már vegyszerekkel kísérleteztek: fapálcikákat kénsavba mártottak, s a pálcika a szabad levegőn lángra lobbant. Ez a módszer nemcsak körülményes, hanem veszélyes is volt.

Irinyi János Bécsben tanult. Egy napon a professzor a hallgatók előtt kísérletet mutatott be. Üvegmoszársban kénporral ólomszuperoxidot kevert össze, dörzsölte, s azt mondta, hogy a keverék meg fog gyulladni. De bizony nem gyulladt meg. A hallgatók csalódottan széledtek el. Irinyi azonban gondolkozni kezdett: foszforral talán eredményes lett volna a kísérlet.

A foszfort vízben felolvasztotta, és addig rázta egy üvegfiolában, amíg megszemcsésedett. Ezt keverte össze ólomszuperoxiddal, arab mézgával (gumiarábikummal). Fenyőszálacskákat mártott a keverékbe, s száradni tette. Mint aki jól végezte dolgát, elment a kávéházba magyar újságokat olvasni. Amikor későn este hazaérkezett, botorkálva, tapogatva ment az ablakig, melynek párkányára a gyújtószálakat száradni tette. Fogta az egyiket, és végighúzta szobája falán. A fenyőszálacska lángra lobbant!

1836-ban, egy bécsi szegényes diákszobában megszületett a század egyik legjelentősebb találmánya: a gyufa.

PUSKÁS TIVADAR,

A RÁDIÓ ÚTTÖRŐJE

A párizsi világkiállításon 1889-ben a villamosság első ízben ejtette ámulatba a világot. Az Edison Művek kiállítási csarnoka egy gombnyomásra tündéri fényben úszott, és egy újabb gombnyomásra elsötétedett. Az energiát a háttérben pöfögő gőzgép fejlesztette.

Az emelvényen megnyerő modorú úr magyaráz, természetesen franciául, hisz Párizsban vagyunk. A hallgatóságból angol közbeszólás hallatszik, mire az elegáns előadó tökéletes angolul válaszol. Ugyanez történik később olaszul és németül is. Közben egy érdeklődő magyar csoport furakodik az emelvényhez, s az egyik odaszól a másiknak:

– Te, fogadok, hogy ez az eleven lexikon magyarul is tud...

Az előadó elmosolyodott:

– Uram, megnyerte a fogadást. Nevem ditrói Puskás Tivadar, Edison első munkatársa vagyok.

Aztán a kilencvenes évek elején szerelő csoportok kezdtek mászkálni Budapest házainak tetején. Állványokat, huzalokat feszítettek ki. A dróttalan rádió még ismeretlen volt a világon.

Budapesten azonban a világot húsz évvel megelőzve már volt rádió! A dróton közvetített "Telefon Hírmondó" Puskás találmánya volt. Tütilő hanggal jelezte az előadás kezdetét, és Budapest közönsége hallhatta a legfrissebb híreket, az Operaház előadásait.

Puskás dolgozta ki azt a központi kapcsolórendszert, amelyik tetszőleges számú hallgató között bármely pár kapcsolását lehetővé teszi. Tehát ő a telefonközpont feltalálója.

BOLYAI JÁNOS,

A MATEMATIKAI

LÁNGELME

Bolyai János 1802-ben született. Atyja, Bolyai Farkas a marosvásárhelyi református kollégium tudós tanára volt.

Bolyai János "csodagyermek" volt. Négyéves korában ismerte az ég csillagképeit.

Mint a többi gyermek, ő is szeretett papírral és ollóval játszani, de az ő kivágott papírfigurái mértani idomok voltak, s azok tulajdonságait vizsgálta. Nem csoda, hogy hamar túlszárnyalta tanárait, és tizenhárom éves korában már előadást tartott apja helyett a kollégiumban. A bécsi katonamérnöki pályát elvégezve katonai pályára lépett. Szenvedélyes, fékezhetetlen természetű ember volt. Volt arra eset, hogy tizenhárom tisztársa hívta ki párbajra. Bolyai szerencsésen végigverekedte a sorozatot. Kikötése csak az volt, hogy két párbaj közt egy kicsit hegedülhessen.

Már ifjan foglalkozott matematikai és mértani problémákkal. Nem volt még egészen huszonegy éves, amikor édesatyjának írt levelében nagy lelkesedéssel számolt be felfedezéséről, az abszolút geometriáról: "A semmiből egy új, más

világot teremtettem" – írta. Ez volt az az elmélet, ami még életében biztosíthatta volna részére a halhatatlanságot... ha megértették volna, s csak egy kicsit is másként történik minden. Édesapja, a kiváló matematikus sem ismerte fel a fia felfedezésében a zseniálisan új gondolatot, s elküldte azt Gaussnak, a "matematikusok fejedelmének", hogy ő mondjon róla véleményt. Gauss válaszában azt írta, hogy évekkel ezelőtt ő is hasonló gondolatokra jutott, ám nem merte

– Neumann, Szilárd, Wigner, mars ki a Városligetbe!

Ezt nem három vássott kölyöknek mondta a számtantanár, hanem a később világhíressé vált három matematikusnak: **NEUMANN JÁNOSNAK, SZILÁRD LEÓNAK és WIGNER JENŐNEK.** Ők hárman osztálytársak voltak Budapest egyik híres gimnáziumában, s oly döbbenetes volt a matematikai tudásuk, hogy dolgozatírás helyett inkább sétálni küldte őket a tanáruk.

Később az atomkutatásban váltak mindhárman világhíressé. Nem a pusztító bombát, hanem az energiaforrást keresték a maghasadásban.

NEUMANN JÁNOST a számítógép egyik atyjaként ismeri az egész világ. Az általa 1943-ban megépített számítógép akkora volt, mint egy szoba. Mára már táskányira zsugorodott.

MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ NOBEL-DÍJASOK

LÉNÁRD
FÜLÖP

1905
FIZIKAI
NOBEL-DÍJ

A katódsugarakkal kapcsolatos munkásságáért.

BÁRÁNY
RÓBERT

1914
ORVOSI
NOBEL-DÍJ

Az egyensúly-szerv fiziológiájával és kórtanával kapcsolatos munkájáért.

ZSIGMOND
RICHÁRD

1925
FIZIKAI
NOBEL-DÍJ

Az ultramikroszkóp felfedezéséért.

SZENT-GYÖRGYI
ALBERT

1937
ORVOSI
NOBEL-DÍJ

A C-vitamin felfedezéséért.

HEVESY
GYÖRGY

1943
KÉMIAI
NOBEL-DÍJ

A radioaktív izotópok indikátorként való alkalmazásáért.

BÉKÉSY
GYÖRGY

1961
ORVOSI
NOBEL-DÍJ

A belső fül működési elvének megfelfedezéséért.

ALFRED NOBEL
VÉGRENDELETE

*Alulírott, Alfred Nobel
alábbiakban közlöm utolsó
kívánságomat vagyonomra
vonatkozóan, melyet
halálom után örökül
hagyhatok.*

*A tőke képezzen
alapítványt, amelynek évi
kamataival azokat díjazzák,
akik az utóbbi évben az
emberiségnek a legnagyobb
hasznót hajtották. A kama-
tokat öt egyenlő részre kell
osztani. Egy részét az
kapja, aki a fizikát a leg-
fontosabb felfedezéssel
vagy találmánnyal gazdagí-
totta. Egy részt, aki a leg-
fontosabb kémiai
felfedezést vagy
tökéletesítést végezte. Egy
részt, akinek az érdeme a
legfontosabb felfedezés az
élettan vagy az orvos-
tudomány köréből. Egy
részt, aki az irodalomban
legkiválóbb eszmei irányt
képviseli. Egy részt, aki a
legjobb és a legjobb munkát
fejtette ki a népek
testvériségéért, a jelenlegi
hadseregek megszü-
ntetéséért vagy csökken-
téséért és a béke-
kongresszusok szervezéséért,
elterjesztéséért.*

Alfred Nobel

Párizs, 1895. november 27.

WIGNER
JENŐ

1963
FIZIKAI
NOBEL-DÍJ

Az atommagok és az elemi
részek elméletének
fejlesztéséért.

GÁBOR
DÉNES

1971
FIZIKAI
NOBEL-DÍJ

A holográfia módszerének
felfedezéséért
és fejlesztéséért.

POLÁNYI
JÁNOS

1986
KÉMIAI
NOBEL-DÍJ

Az elemi kémiai folyamatok
dinamikájának
tanulmányozásáért.

OLÁH
GYÖRGY

1994
KÉMIAI
NOBEL-DÍJ

A karbokationok
kémiajának kutatásáért.

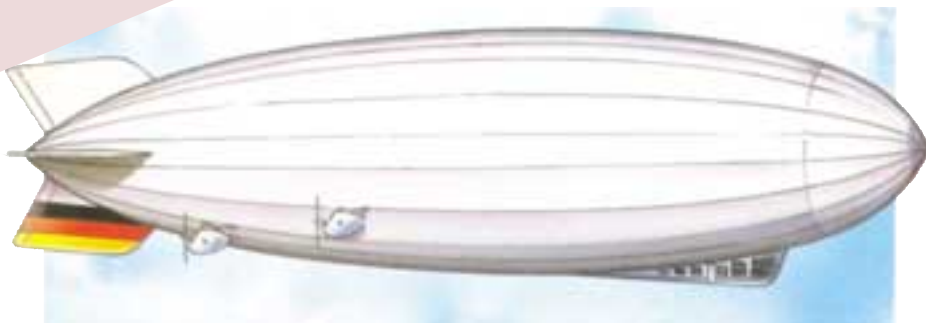
HARSÁNYI
JÁNOS

1994
KÖZGAZDASÁGI
NOBEL-DÍJ

A nem kooperatív játékok
elméletének elemzéséért.

SCHWARZ DÁVID találta fel a fémből készült, kormányozható léghajót. Találmányát özvegye eladta Zeppelin grófnak. Ezért ismerjük ma Zeppelin néven a furcsa léghajó-bálnákat.

SZENT-GYÖRGYI ALBERT, A C-VITAMIN FELTALÁLÓJA

Az első olyan tudós, aki Magyarországon végzett kutatásaiért kapott Nobel-díjat. Ő fedezte fel a C-vitaint, és dolgozta ki tömeges előállításának módszerét.

Szent-Györgyi Albert a Szegedi Egyetem Orvosi Kémiai Tanszékét vezette. Így írja le kalandját a szegedi paprikával:

“A C-vitamin orvosilag igen fontosnak bizonyult, de egy szemernyi sem volt belőle, és a rendelkezésre álló növényi források egyike sem tette lehetővé a nagyarányú előállítást. Egyik este friss paprika volt vacsorára. Nekem nem volt kedvem megenni, és valamilyen kifogáson gondolkodtam.

Egyszerre csak eszembe ötlött, hogy ez az egyetlen növény, amelyet sohase vizsgáltam meg. Bevittem a laboratóriumba, és úgy éjfél körül már tudtam, hogy a C-vitamin kincsestára. Grammonként két milligrammot tartalmaz. Néhány héttel később több kilogramm kristályos C-vitaminom volt, amit szétosztottam az egész világon a vele dolgozni kívánó kutatók között.”

Ne bambulj egész nap a tévére, inkább olvasd a Napsugárt. Megtudod belőle, hogy a televízió őseit is magyar ember készítette el.

MIHÁLY DÉNES
“Telehor” nevű készüléke 1919-ben több kilométer távolságra közvetített állóképet, 1929-ben pedig már mozgófilmet.

– Én nem a pixet találtam fel, hanem a golyóstollat – mondaná **BÍRÓ LÁSZLÓ JÓZSEF**, ha szelleme közénk jönne. E század elején újságíróként sokat bosszankodott a töltőtollak nehézkességén. A nyomdában járva látta, hogy a hengerek milyen egyenletesen viszik rá a festéket a papírra. Innen született az ötlet, hogy egy tintával telt cső végét golyóval zárja el, mely forgása közben folyamatosan adagolja a festéket. Magyar neve tehát az írószer lényegét árulja el, míg a pix nem mond semmit.

– Ma stresszes napom volt – meséled édesanyádnak, de vajon tudod-e, hogy a stressz fogalmát magyar tudós, **SELYE JÁNOS** ismerte fel, és határozta meg pár évtizeddel ezelőtt.

A **GÁBOR DÉNES** által felfedezett holográfia (térhatású fényképezés) is lézerténnyel működik, akárcsak a rock-koncert színes fénynyalábjai.

TÍZ EGÉRKE VÍG REGÉJE

Tízen voltunk víg egérkék,
Elindultunk a világba.
Egyik társunk cingár lábát
Cingalinál lapi vágta.
Jól megszidtuk: "Így jársz, hékás,
Ha a sorból kilógsz-kilengsz!"
Mit tehattunk? Tovább mentünk.
Megmaradtunk tízből kilenc.

Kilencen mentünk egérkék,
Óvatosan lépegetve...
Egy közülünk könyvesboltok
Kirakatát nézegette –
Úgy elbámult! Böngészgetvén
Ráborult két könyvespolc...
Pórus jár, ki sokat olvas!
Kilencből már nekünk nyolc!

Heten loholtunk egérkék:
Futottuk a Földet körbe.
Egy kifulladt, s beleszédült
Egy fél korsó lötytyedt sörbe.
Hevülésre káros lehet
Az ihatnék, ha kihat.
Ha ki szomjas – tudjon úszni!
Így maradtunk hétből hat.

Hatan vallottuk egérkék,
Hogy a tudás főnyeremény!
Egy közülünk kísérlet lett
Cincinnati Egyetemén...
Ledoktorált, sőt: rengeteg
Sajtot keres, üzletet köt.
Aki tanul – többre viszi!
Hát, hatunkból így maradt öt.

Nyolcan voltunk bölcs egérkék:
Oroszlánul mindünk értett!
Egyikünk egy hiú hiúzt
Tévedésből vérig sértett:
Lecicázta... Meglakol, ki
A jómodor ellen vét!
Illendően elillantunk –
S maradtunk a nyolcból hét.

Ötön szürkék, jó egérkék
 Voltunk – bárki bármit szörcsög!
 Egyikünkől Szíriában
 Lett újdonsült aranyhörcsög.
 Megüzente még egérül:
 “Ha güzü vagy – hörcsög légy!”
 Azóta már nem is köszön...
 Nos, maradtunk ötből négy.

Négyen nassoltunk egérkék,
 Spájzból spájzba vándorolva.
 Egyikünknek megártott egy
 Megrágtatlan mángorlófa...
 Többé nem rág, csak fúr-farag,
 Mert ácsmester lett Szatmáron.
 Falánk pocok pocok marad –
 Mi pedig már négyből három.

Hárman koplaltunk egérkék:
 Szánk a csapi vizet itta!
 Egy felcsapott filmszínésznek,
 S meghívta a Cinecitta...
 “Cimarroni rémség” címen
 Rögtön főhős, nagy sztár lett ő!
 Főként cicákra vadászott.
 Maradtunk háromból kettő.

Ketten voltunk még egérkék:
 Mindörökre s végleg ketten.
 Egy közülünk cintányéros
 Segédpincér Cinovecben.
 Most ciberét szolgál föl egy
 Cinteremben. Nem sokra megy.
 Bármekkora az egérkár –
 Megmaradtunk! ... Kettőből egy.

Egyedül vagyunk egérkék.
 Egy csak egy. Magam maradtam.
 Egérrágtá ceruzámat,
 Citerámat megragadtam,
 Hogy megírjam, elregéljem:
 Tízből mint maradt csak egy!
 S tán maholnap egy sem. En sem.
 Jaj, be víg, be furcsa kegy!

MARCINKA

Művészi egér volt Marcinka!
 Vászonra pár skiccet karcinta,
 S preckelt rá festéket!
 Spriccolt rótest, kéket:
 Tintával pacákat praccintva!

Persze, te cicákat tartsz inkább,
 S nem tartod piktornak Marcinkát!
 Neked merész remek-
 Műve sem érne meg
 Bár egy fél pocegér-farkincát!

Itt születtem

Új sorozatunkban együtt utazunk Erdélyben.

Jártunk már: Zsibón, Székelyszentkirályon, Torockón, Marosvásárhelyen, Vízaknán, Csíkmenaságon.

Várjuk a ti meghívásotokat is.

Szilágynagyfalu a Berettyófelvidék legszebb fekvésű, legnépesebb Árpád-kori települése.

Az első írásos bizonyíték 1213-ban említi Villa Noq néven. A Noq (nagy) szó már akkori nagyságára utal. Mai nevét 1913 óta viseli.

XV. századi források Nagyfalut már mezővárosként említik. Mátyás királytól teljes biráskodásra és országos vásár tartására nyert jogot. Híres állatvásárait messzi földről érkeztek kereskedők.

Fontos szerepet játszott a történelemben. Tatár, török dúlta, az 1514-es parasztfelkelés, kuruc szabadságharc, labanc fosztogatás, pestisjárvány tizedelte a falut.

Jelenleg községközpont, 3365 lakossal, akik többségben (65%) magyar reformátusok. Jelentős a holland, francia, magyar testvértelepülésekkel fenntartott kapcsolat.

Szüleink közül sokan a 8 km-re fekvő Szilágysomlyón, a szép-laki kőolaj-kitermelőnél és az ippi lig-nitbányánál dolgoznak.

A megélhetés fő forrása ma is az állattartás és a földművelés. Az utóbbi években beindultak a magánvállalkozások is.

A szlávok és avarok együttélésének emlékét őrzik a falu déli határában még létező halomsírok. A legnagyobb épen fennmaradt halom a 38 méter átmérőjű, 6,5 méter magas "Nagyhalom". A homokkal, kavicsal, forgáccsal kevert földdel vastagon borított sírkamrában a régészek csontokra, ezüstitárgyakra bukkantak.

A legenda szerint a törökök a sapkájukban hordták ide a földet, hogy mögötte védekezzenek.

A Losonczi Bánffy család a XV. század elején telepedett le Nagyfaluba. Kastélyt, udvarházat építettek. Jelentős szerepük volt a falu gazdasági és kulturális fejlődésében, támogatták az egyházat, az iskolát.

A Bánffyok és a mezőváros lakosainak hozzájárulásával épült fel plébániatemplomként a XV. század utolsó negyedében a mai református templom. A képen szépen látszik a gótikus szentély. A hajóter mennyezete kazettás, a torony barokk stílusú. 1859-ben tűzvész pusztította. Több ízben javították.

A Szilágyság legrégebbi népiskolája a mienk. 400 éves évfordulóját tavaly ünnepeltük emléktábla és emlékoszlop avatással. Iskolánk felvette Petri Mór pedagógus, költő, történész nevét.

Iskolánkban 397 gyerek tanul, ebből 266 magyar tagozaton. Sikereket értünk el tantárgy, kulturális és sportversenyeken.

Híres a mandolinzenekar és a táncsoport.

SZÉKELY GÉZA
illusztrációja

Bizonyára hallottatok a nagyerejű Toldi Miklósról, aki a legenda szerint itt élt Nagyfaluban, és a Berettyó nádásában vívott meg a farkasokkal.

Dédapáink mesélik, hogy a Klastrom-dombon, egy nagy, kerek kő alatt megtalálták egy "óriás ember" csontvázát.

Hogy így volt-e, nem tudhatjuk, de az bizonyos, hogy a Toldi írója, Arany János ősei Szilágynagyfaluból származnak.

Bár a népviselet, népszokások kihaltak, az iskolamúzeum gazdag gyűjteménye és a hagyományokat ápoló fiatalok őrzik őket. Posta Rozália tanárnő összegyűjtötte a népi hímzéseket. Fonott keresztszemes kézimunkáit többször kiállították.

Írták és rajzolták: Keserű Béla, Antal Erzsébet, Tulkos Attila, Székely Anita, Boldizsár Gabi, Boldizsár Moni, Csiki Lacika, Fit Olivér, Ambrus Norbert, Marosán Izabella, Viduj Annamária, Fórizs Brigitta, Balázs Szabolcs Zoltán, Máté Gyurika, Viduj Levente, Somogyi Zita, Csorvási Emőke negyedikesek Major Miklós nyugalmazott tanár és Tóth Ella tanítónő segítségével.

WEÖRES SÁNDOR
**NAPSUGÁR
A LEVEGŐBEN**

Napsugár a levegőben,
tündököl a rét,
kincseit az ifjú tavasz
bőven önti szét.

Szántogatók dala száll,
égig evez a madár,
mézillatú libegéssel
közeleg a nyár.

Fényes idő lelke jár,
belepezsdül a határ,
lengjünk, mint a harang nyelve,
énekelve már!

Beküldte Szócs Levente,
Szászfőregén

Havonta
3 díjat
sorsolunk ki

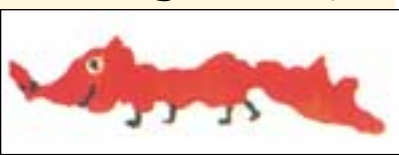
Fújós vagy hajto-
gatós – válassz,
melyikhez van in-
kább kedved.

Végig bőven festé-
ket a nedves ecsetre,
rázz belőle néhány cseppet a papírra, majd

fújd szét jobbra-balra döntögetve a lapot. Most vedd szemügyre a pacát, és gondold el, mihez hasonlít leginkább. Ha megszáradt, néhány ecset- vagy filctoll-vonással egészítsd ki a rajzot.

Készíthetsz tükröképet is: hajts félbe egy papírlapot, majd nyisd szét. Egyik felére – jó sok nedves festéssel – készíts képet, majd hajtsd össze a lapot. Kezddel simítsd le: ha szétnyitod, már ott is van a szimmetrikus ábra. Ismételd a műveletet, míg olyan nem lesz, amilyennek elképzelted.

Maszat Művész

Decemberi nyertesek: Barabás István, Kerélszentpál (1), Mihály András, Lövete (2) és Iános Adorján, Szatmárnémeti (3).

JÓZSEF ATTILA

**TAVASZ VAN!
GYÖNYÖRŰ!**

(Részlet)

Tavasz van, gyönyörű! Jót rikkant az ég!
Mit beszélsz? Korai? Nem volt itt sose tél!
Pattantsd ki a szíved, elő a rügyekkel –
a mi tudónkból száll ki a tavaszi szél!

Beküldte Nagy Ágnes, Torda

Szólj, szám!

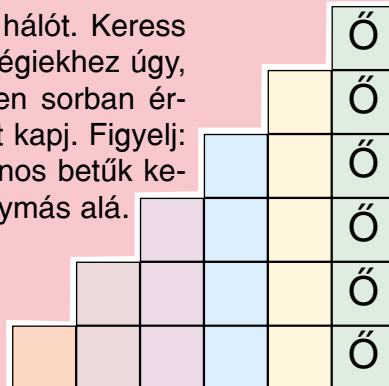
Havonta
3 díjat
sorsolunk ki

Hány szó búj el ebben a szóban?

TEPERTŐ

Írd le külön-külön mindeniket. A betűk sorrendjén nem szabad változtatnod.

Töltsd ki a hálót. Keress új betűt a régiekhez úgy, hogy minden sorban értelmes szót kapj. Figyelj: mindig azonos betűk kerüljenek egymás alá.

Szódominó: az **ÚTTEST** szóból kiindulva rakj ki minél hosszabb sort összetett szavakból úgy, hogy a következő szó mindig az előtte álló utótagjával kezdődjék.

VÍZ CSEPP
CSEPP KŐ
KŐ FAL
stb

Szótagold az alábbi szavakat:
**MONDTA, TIEID, VASÚT, EDZŐ,
PATTINTJÁK, GALLYAT, GALLYRÓL.**

Decemberi megfejtések: 1. A *Kisjézus jászolban* nyugszik. A pásztorok nem vártak (*tovább*), elindultak. Te *se* késs, köszönts *őt*. 2. Többet ésszel, mint erővel. Sokat akar a szarka, de nem bírja a farka. 3. Szólj, szám (szűk, óriás, lusta, jó, széles, áldás, merev). **Könyvjutalmat nyertek:** Kovács Adrienn, Felsőboldogfalva; Frunda Csenge, Marosvásárhely és Bedő Anita, Csíkszereda.

BITAY ÉVA

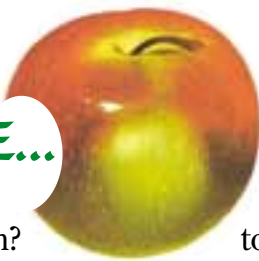
HARAPJ BELE...

...egy mosolygó, piros almába. Ugye, milyen finom?

Az alma a legismertebb gyümölcsünk, és egyik legrégibb szavunk, őseink még Ázsiából hozták magukkal. Ha bárkit arra kersz, hogy kapásból mondjon egy gyümölcsöt, az almát fogja rávágni. El sem hinnéd, hogy az alma mennyi mesében, történetben szerepel!

Móra Ferenc Zengő ábécéje így kezdődik: "aranyalma ághegyen". A legkisebb királyfi aranyalmafát őriz apja kertjében, Hófehérkét gonosz mostohája mérgezett almával kínálja.

A bibliai történetben Éva

almát szakít a tiltott fáról. A csutka meg is akad a megrettent Ádám torkán. Azóta is

"ádámcsutkának" hívjuk a férfiak nyakán jobban elődomborodó gégeporcot. A Bibliában nincs is szó almáról csak a tiltott fa gyümölcséről, mégis minden művész almafa alatt ábrázolja az első emberpárt.

A görög rege szerint a trójai háború okozója szintén egy alma volt, amit Párisz királyfi a három versengő istennő közül Afroditének, a szerelem istennőjének ítélte oda, aki a legszebb földi nő, Heléné szerelmét ígérte neki. Ezzel magára és Trójára vonta Athéné és Héra haragját.

Egy másik történelmi rege szerint Tell Vilmos, a svájci szabadságharcos a helytartó parancsára saját fiának fejéről kellett lenyilazza az almát.

Egy tréfás történet szerint Newtonnak, a nagy tudósnek egyszer egy alma pottyant a fejére, s ez készítette arra, hogy a szabadesés törvényét megfogalmazza. A németek nagy költőjéről, Schillerről azt jegyezték fel, hogy íróasztalának

SÁDIK FERENC rajza

fiókjában rothadó almát tartott, mert csak annak illata ihlette a versírára.

Az országalma mint koronázási jelvény a királyi hatalom jelképe.

Amikor jóízűen harapod az almát, ezek is jussanak eszedbe.

KISKÓPÉ Havonta 3 díjat sorsolunk ki!

Milyen almafajtákat ismersz?

Decemberi megfejtés: kölcsönösen előnyös a krokodil és a krokodilmadár, a kafferbivaly és a nyúvágómadár, a mézkalauzmadár és a méhészborsz, a remeterák és a tengeri rózsa, a tisztogatóhal és a papagájhal együttélése. **Nyertesek: Szerző Péter**, Sepsiszentgyörgy; **Nagy Júlia**, Mezőpanit; **Fogarassy Mihály Iskola IV. B**, Gyergyószentmiklós.

Id. LUCAS CRANACH festménye

Vajon honnan kapta mókás nevét

A CINCÉREK

a hőscincér? Valószínűleg hosszú csápjáról, mely mintha egy katona kackiás bajusza volna.

Karcsú testét fémes fényű, néha színes, élénken mintázott kitenpáncél védi.

A bogarak nyáron át fák, virágok nedvét nyalogatják, ám a lárvák, mi-

előtt bebábozódnának, több évig rágják a fák törzsét. Járatok behálózják, és tönkreteszik a fákat.

Nem kártékonyak viszont azok a cincérfajták, amelyeknek lárvái csak korhadt fák rostjával táplálkoznak, vagy kizárólag a kéreg alatt élnek, az élő fatestbe nem hatolnak be.

Feketevégű karcsúcincér

Ácscincér

TALÁLD KI!

1				
2				
3				
4				
5				
6				

A vámós alaposan megvizsgálja a kamiont, aztán jelentést tesz a főnökének:

– Egy nagyon gyanús alakra bukkantam! Azt állítja, hogy dzsemet szállít, a szállítólevélre jam van írva, az autója pedig tele van baracklevéllel!

– Hogy halad a felséged az autóvezetéssel?

– Remekül! Az utak már kezdenek arra kanyarodni, amerre ő akar menni...

– Nem látja, hogy ez az utca egyirányú? – kérdezi a rendőr a szabálytalanul közlekedőt.

– Na és? Hát mentem én két irányba?

Első autótújáról érkezik haza a kezdő autóvezető.

– Betetted a kocsit a garázsba, fiam? – kérdezi az apja:

– Igen, apa, de csak részben.

– Mondja – szól az utas a taxifőnöknek –, nem kellene megtisztítani a sártól a szélvédőt?

– Főlöszleges – válaszol a vezető –, úgyis otthon felejtettem a szemüvegemet.

Végre megáll egy autó a stoppoló fiatalembernek.

– Kérem, elvinné a kabátomat Vásárhelyig?

– Nagyon szívesen – mondja a sofőr –, de hogy fogja ott megtalálni?

– Egyszerűen: ha nem bánja, én is benne maradnék!

– Rendőr úr! Ez az ember ellopta az autót!

– Nyugalom, uram! Mindjárt megmotozzuk!

1 Kovács Eszter, Kézdivásárhely: kedvenc évszakom.

1. Nyitva 2. Ezen keresztül nézünk ki a házból 3. Falunál nagyobb település 4. Idegen nyelv 5. Szobának is, cipőnek is van 6. Nem csendes

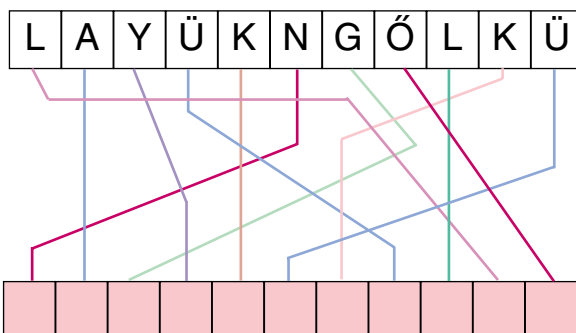
1				K
2				S
3				S
4				S
5				J
6				S
7				S
8				K
9				R
10				K

2 Az alábbi szavak betűiből alkoss újabb értelmes szavakat (anagrammáld őket) úgy, hogy a kezdőbetűkből egy francia író neve alakuljon ki. Segítségül beírtuk az utolsó betűket. 1. TÁJÉK 2. SUGÁR 3. OLVAS 4. SEREG 5. HAJÓS 6. TÉVES 7. REZES 8. TEKER 9. RÉGEN 10. SZIKE

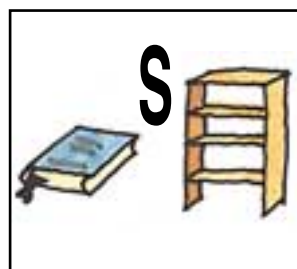
Szász Csaba, Marosvásárhely

3 Egy folyó nevét olvashatod ki, miután helyükre vezetted a betűket.

Sipos Edit Izabella, Medgyes

4 Szász Tünde, Sepsiszentgyörgy: egy bútordarab.

5 Szűcs Anita, Szatmárnémeti: bűvös négyzet. 1. Bánat ellentéte 2. Ravasz állat 3. Szarvasmarha 4. Becézett Mária

1	2	3	4
2			
3			
4			

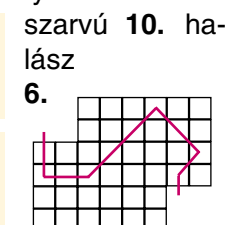
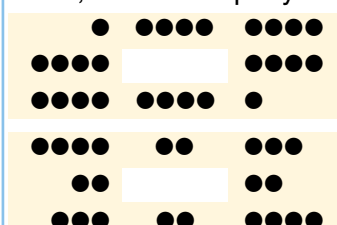
6 Barabási Tivadar, Marosvásárhely: a színes kockákba a testvérem nevét rejtettem el. 1. Biztosítja az ajtót 2. Taszít 3. Eszik 4. Nem itt 5. Valaminek az értéke 6. Foghús

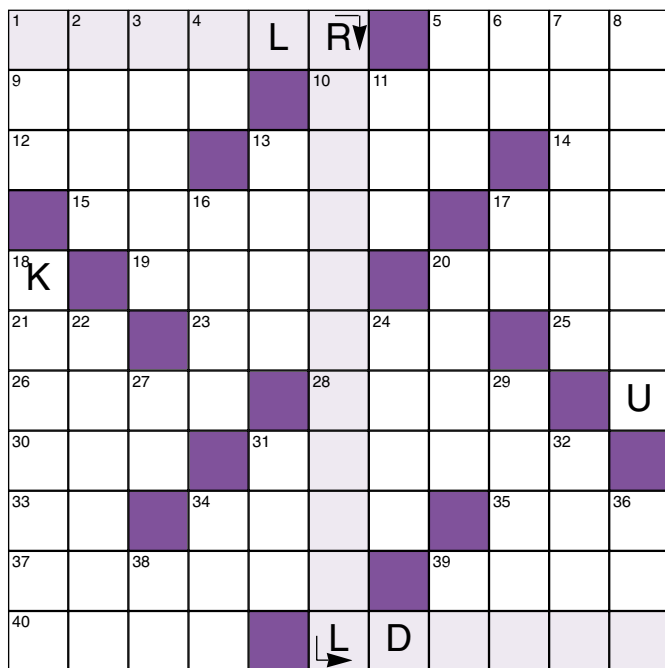
M	L	Á	T	B	L
A	O	R	A	Ó	
D	T	Ó	E	R	R
A	T	L	B	Á	Á
R	A	E	M	T	J

7 Rákos Emőke, Vámfalu: olvasd ki a labirintusba rejtett szót!

FEBRUÁRI MEGFEJTÉSEK

1. tudomány 2. fogas 3. lánc 4. korcsolya 5. orosz 7. Békási szoros 8. lásd a lenti ábrát; a zsákokat pöttyök helyettesítik 9. orrszarvú 10. halászlé

VÍZSZINTES

1. A megfejtés

5. Egyszerű lábbeli
9. Szalonnát tartósít
10. Származás
12. Ütés, vágás eredménye
13. STIL
14. Épít a közepén!
15. Csüngető
17. Érzékszerv
19. Mese, történet
20. Köszönet
21. L!

23. Rossz társaság

25. Ördög Péter névjege
26. Apró fogazat
28. Testvér, tréfásan
30. Falatozó
31. Elsősorban, különösen
33. Sándor Erika névjege
34. Kerti szerszám
35. Biztató szócska
37. Eldobá
39. Paszuly támasza

- Nézze - mondja a főnök a beosztottnak -, maga semmit sem dolgozik. Nem mondaná meg, hogy minek tartsam továbbra is itt?

A beosztott választát - a rejtvény megfejtését - küldd el szerkesztőségünk címére április 15-éig egyénileg vagy az osztállyal közösen.

Várom leveledet,

a Rejtvénykirály

40. Nem enged

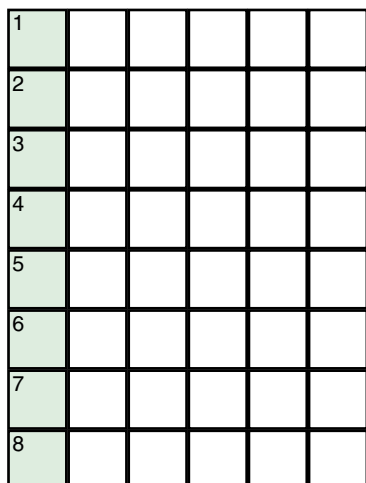
FÜGGŐLEGES

1. Testrés
2. Káin testvére
3. Sátorozóhely
4. Tele a közepén!
5. Részben felesell!
6. Juttat
7. Légi jármű
8. Útifű levele
11. Író betűi keverve
13. SAGA
16. Sovány ló
17. Énekhang

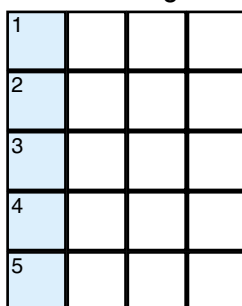
18. Fizetés

20. HASÉ
22. Ilyen béka is van
24. Tíz gramm
27. Cső végei!
29. Arról a helyről
31. Kövér, angolul
32. Mózes öt könyve (TORA)
34. Kettő háromötöde!
36. Rengeteg
38. Római 45
39. Kígyó neve a Dzsungel könyvében

8 Balla Szilárd, Gyergyóújfalu: kedvenc folyóiratom. 1. Régi időmérő 2. Eszünk, írunk rajta 3. Levélhordó 4. Mély lélegzetet vesz 5. Hosszúkas, zöld színű zöldség 6. Turbékoló madár 7. Fekete, erdei gyümölcs 8. A Holdra utaznak vele

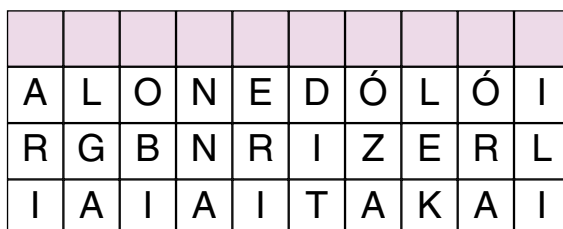

9 Simonfi Erzsébet, Etéd: kedvenc csemegém.

1. Puszi
2. Fűtőanyag
3. Becézett osztályfőnök
4. Kerti szerszám
5. Nem hamis

10 Kovács Emőke, Székelyudvarhely: egészítsd ki nevekké és becenevekké a függőleges oszlopokat úgy, hogy végül - a felső sorban - iskolám neve alakuljon ki.

A DECEMBERI REJTVÉNYPÁLYÁZAT

megfejtése:
*S áldással lefolyó
sok jó esztendőket.*

Nyertesek: Kopacz Tibor, Csíkcsicsó;
Kémenes Ábris, Gyergyószentmiklós; **Silai Erzsébet**, Magyarne-megye; **Antal Tamás**, Paptamási és **Keresztély Enikő**, Székelyudvarhely.
Gratulálunk!

NYERTES

NAPSUGÁR

Hópehely száll fenn az égen,
Hóvirág a kertecskémben.
De tél még a február,
Gyenge még
A napsugár.

A tavasz lassan közeleg,
Álmából a medve ébredsz.
Az udvaron körbejár
A Napsi-Napsi
Napsugár.

Baij Beáta Ildikó,
Ermihályfalva

LEVELEZŐ

Ti a Napsi-Napsugárnak örvendtek, mi pedig vidám és kedves leveleiteknek. Köszönjük szépen az elismerő, biztató sorokat, a megfejtéseket, a sok ügyes verset, mesét, rajzot minden egyéni levelezőnknek és a közösen íróknak: a szilágysomlyói 1-es Iskola III. és IV. G; az aradi 21-es Iskola III. M; a nagyvárad 9-es Iskola IV.C; a szászrégeni 2-es Iskola IV. B; brassói Áprily Lajos Líceum IV. B; a sepsiszentgyörgyi 6-os Iskola IV. E; a szilágynagyfalui Petri Mór Iskola IV. C; a marosvásárhelyi 14-es Iskola III. B osztályának; a varsolci III. B; az etédi IV. A; a berecki II. A; a szabadkai IV. B; a nyárádszentbenedeki II.-IV.; a bagói II. osztálynak.

Bokor Ábel, Sepsiszentgyörgy

RAJZ

Benedek Lehel, Szörce; Nagy Ágnes, Torda; Nagy Szende, Harasztos; Nagy Renáta, Zilah; Király Csongor, Ermihályfalva; Kiss Tünde, Szatmárnémeti; Virágh Imola, Nagybánya; Sipos Edit,

Gheorghita Cristina, Medgyes; Silai Erzsébet, Magyaróvár; Ferencz János, Mikóújfalva; Kiss Tamás, Hadad; Varga Tímea, Pettyén; Fülöp Zsolt, Lázári; Gruer Julianna és László, Siménfalva; Bódi Levente, Újzsimánd; Bilibok Csaba, Csíkszered; Bimbó Csilla és Ferike, Nagyvárad; Ráduly Emőke, Ozsdola.

VERS,
MESE

Szász Hunor, Takács Adrienn, Márton Anna, Sárosi Andrea, Csatlós, Orsolya, Marosvásárhely; Suba Dóra, Szatmárnémeti; Székely Elemér, Aranyosgyéres; Váncsa Melinda, Csikmadaras; Deutsch Ágota, Nagyvárad; Paizs Enikő, Kovászna;

Kovács Kinga, Nagyenyed; Márton Rita és Csongor, Lővéte; Golyhó János, Köröstarján; Bodó Noémi, Ágya; Gerendi Ferenc, Andrásytelep; Szilvási Kinga, Szilágysomlyó; Szakács István, Szatmárnémeti; Mike Izabella, Szilágycseh; Széll Melinda, Csíkszereda; Fülöp Ágnes, Felsőboldogfalva; Nagy Szidónia, Gyergyóremete; Király Zsolt, Szilágyzóvány; Szabó Brigitta, Aranyosegerbegy; Boné Zsuzsa, Zsibó; Molnár Ildikó, Kápolnásfalva; Jánoska István, Alsóboldogfalva; Alupei Bianca, Szántó Gabriella, Kézdivásárhely.

KOVÁSZNAI RÍMEK

Rontó Robi rontó-bontó,
Játékuzó, rontó-bontó.
Játéka már nincsen semmi,
Amit talál, összetöri.

Nagy Hunor

Szökik ide, ugrik oda,
Ha leesik, ne is csoda.
Ágyra fel és földre le,
Ugrabugrál lefele.

Bede Szabolcs

Horgász Hunor hatra-vakra
Halat fogott minden napra.
Míg egyszer csak megjárta,
Bekapta egy nagy cápa.

Izsán Szabolcs

Szigyártó Norbert Zoltán, Szilágysomlyó

A KIS HERCEG

Él a csillagokon egy (kis) herceg,
Ki esténként mindig ránk nevet.
Haja a szélben lebeg,
Szíve csupa szeretet.
Bolygóról-bolygóra menet
Furcsállja a felnőtteket.
Megszelídíti a rókát,
Megvéd egy picike rózsát.

Kozma Ágnes, Marosvásárhely

TAVASZVÁRÓ

Kint az utcán
Ázva-fázva
Várjuk a tavaszt kiabálva.
Gál Mária Gyöngyvér, Zabola

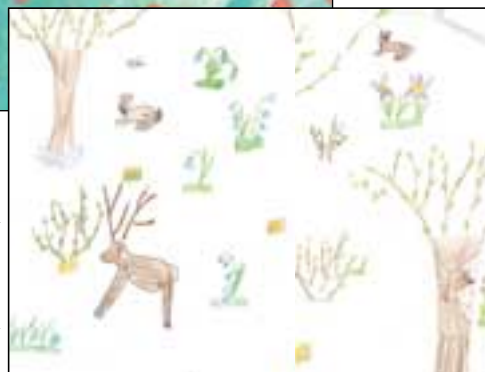
A VONAT

Felültem a vonatra,
Elmentem Mexikóba.
Onnan aztán Délnyugatra,
Délnyugatról Ázsiába,
Ázsiából Kolozsvarra,
Kolozsvarról Szeredába.
Mindenütt nagyon jó volt,
De a legjobb itthon volt!

Pohl Júlia Veronika,
Csíkszereda

Antal
Zsuzsa,
Szász-
régen

SZÉP

Elbűvölően szép,
A szeme kék.
Szép, szőke a haja,
A napfény is
Lecsúszik rajta.
Ahányszor álmomban meglátom,
Mindig megcsodálom.
Egy szalag van a hajában,
Madárkát tart a markában.

Xantus Endre, Csíkszereda

◀ Vastag Brigitta,
Szabadka

VONATON

Röpül a vonat,
mint a szél,
Kicsi és nagy
mindig fél.
Ki ne dugd
a fejedet,
Lesodorja
füledet!
Pista, Jancsi
utazik,
Bori, Mari
int nekik.
A vonat hamar
elrohan,
A peron
üresen marad.

Mán Helga,
Magyarlapád

Urszuj Csaba, Kolozsvar

A CERUZA

Ceruza a kezemben,
Betettem a zsebembe.
A zsebem lyukas volt,
A ceruza kifordult.
A ceruza nagyon sírt,
De igen szépen is írt.
Ceruzám jól meghegyeztem,
De az írást eltévesztettem.
Így volt, nem így volt,
De ceruza-mese volt.

Sipos Ágnes, Magyarlapád

Kiss Otília, Nyárádszereda

A címlapon,
a kollázs közepén
Müller Márta rajza

NAPSUGÁR, gyermekirodalmi lap. Kiadja a NAPSUGÁR Kft. Szerkesztik: ZSIGMOND EMESE (főszerkesztő), MÜLLER KATI. A szerkesztőség postacíme: 3400 Cluj, Str. L. Rebreanu, Nr.58./28., C.P.137. Telefon/fax: 064/141323. Megrendelhető a szerkesztőség címén. E-mail: napsugar@mail.dntcj.ro Honlap: <http://www.dntcj.ro/NGOs/napsugar>; A lapok árát a következő bankszámlára várjuk: Cont 2511.1-569.1/ROL B.C.R., SUC. JUD. CLUJ S.C. NAPSUGÁR – EDITURA SRL. Készült a kolozsvári TIPOHOLDING Rt. Nyomdájában. ISSN 1221-7751 Ára 7000 lej

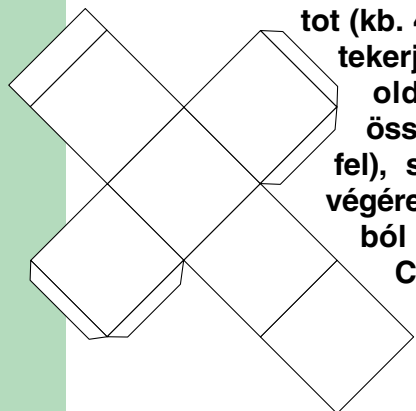
DOBOZBA ZÁRT SZÖRNYIKE

Egy betelt spirálos füzet borítójából vágj ki doboz-palástot, ragaszd össze, csak a födelét hagyd szabadon. Díszítsd kedved szerint. A füzetspirál egyik végét szúrd gyurmából formált kockába. Fonalból készíts bojtot (kb. 4 cm széles kartoncsíkra tekerj vastagon fonalat, egyik oldalán szorosan kösd össze, a másik oldalán vágd fel), s közd a spirál másik végére. Gombból vagy papírból ragassz szemet neki. Csukd rá a födelet.

Ki fogja elsőként kiugrasztani a szörnyikét?

Kérj édesanyádtól egy-egy dobozka szemes kukoricát, kávé és rizset. A macska testét kend be ragasztóval. Először ragaszd fel a szemét, orrát, bajszát, körmét majd sávonként a testét. Most a hátteret is ragasztózd be, és szórd tele rizzsel. A hátoldalára ragassz kartont és akasztót!

Miaú! Csak meg ne egyék az egerek.

MOZAIK-CICA

